

Richard E. Grant

KOURALLINEN
ONNEA

Suomentanut Laura Jänisniemi

JOHNNY
Kniga

Richard E. Grant

KOURALLINEN
ONNEA

Suomentanut Laura Jänisniemi

Johnny Kniga

Helsinki

Englanninkielinen alkuteos: *A Pocketful of Happiness*
First published in Great Britain by Gallery Books UK,
an imprint of Simon & Schuster UK Ltd, 2022

Text Copyright © Richard E. Grant 2022
Published by arrangement with Simon & Schuster UK Ltd
1st Floor, 222 Gray's Inn Road, London, WC1X 8HB
A Paramount Company

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or transmitted
in any form or by any means, electronic or mechanical, including
photocopying, recording or by any information storage and
retrieval system without permission in writing from the Publisher.

Kuvaliitteen kuvat Richard E. Grantin kotialbumista, ellei toisin mainita.

Suomenkielisen laitoksen © Laura Jänisniemi ja Johnny Kniga 2024
John Donnen sitaatin runosta ”Hyvää huomenta” on suomentanut
Aila Meriluoto. William Shakespearen sitaatit näytelmistä *Hamlet* ja *Kesäyön
unelma* on suomentanut Paavo Cajander. Saul Bellow’n sitaatin romaanista
Yhä useamman sydän peittää on suomentanut Jukka Kemppinen.
Repliikin tv-sarjasta *Loki* on suomentanut Katri Martomaa.
T.S. Eliotin sitaatin runosta ”Burnt Norton” on suomentanut Juha Silvo.
Lewis Carrollin sitaatin romaanista *Alicen seikkailut ihmemaassa* on
suomentanut Alice Martin. Dylan Thomasin sitaatin runosta
”Älä sovinnolla lähde siihen hyvään yöhön” on suomentanut
Marja-Leena Mikkola. George Bernard Shaw’n sitaatin näytelmästä
Pyhä Johanna on suomentanut Matti Norri.

Johnny Kniga
An imprint of Werner Söderström Ltd
ISBN 978-952-362-062-9
Painettu EU:ssa

Oilylle, parhaalle ja täydelliselle lahjallemme

SISÄLLYS

	Esipuhe	9
I	Joulukuu	15
2	Tammikuu	35
3	Helmikuu	58
4	Maaliskuu	95
5	Huhtikuu	127
6	Toukokuu	158
7	Kesäkuu	180
8	Heinäkuu	234
9	Elokuu	263
10	Syyskuu	293
11	Yksin eteenpäin	313
	Jälkisanat	321
	Joan Washington muistoissamme	323
	Kiitokset	333

ESIPUHE

Joulukuun 31. päivänä 2021 julkaisin Instagramissa seuraavan viestin:

Viimevuotiset koronarajoitukset osoittautuivat siunaukseksi valepuvussa, sillä 38 yhteisen vuoden jälkeen saimme vaimoni kanssa viettää 9 kuukautta toistemme seurassa, joka ikisen hetken, yötä päivää, ja sitten... tänä vuonna saimme viettää yhdessä hänen elämänsä viimeiset 8 kuukautta. Juuri ennen kuolemaansa hän sanoi minulle: ”Kyllä sinä pärjät – yritä löytää jokaisesta päivästä kourallinen onnea”, ja olen hyvin kiitollinen niistä melkein 40 vuodesta, jotka saimme elää yhdessä, ja saamastamme lahjasta, tyttärestämme. Näissä merkeissä toivotan sinulle hyvää uutta vuotta.

Kun viimeksi tarkistin, postausta oli katsottu yli 250 000 kertaa ja ystävät, tuttavat ja ventovieraat olivat kommentoineet sitä 1 748 kertaa. Se kertoo että melkein poikkeuksetta, varsinkin tämän kaamean pandemian aikana, joku muu on kamppailut menetyksen kanssa yhtä aikaa

minun kanssani. Leskeksi jääminen ja uuden vuoden aloittaminen yksin tuntui musertavalta. Nämä someviestit ovat olleet valtavan tervetulleita, vuoroin mieltä ylentäviä ja vuoroin inspiroivia.

Kuluneen vuoden aikana kokemani myötätunto, ystävällisyys ja rakkaus on murskannut ja liuottanut kaiken kyynisyyden, jota mieleeni oli kertynyt kuin vanhaan ravunkuoreen. Sen ansiosta tunnen olevani täysin haavoittuva ja suojaaton mutta silti turvassa.

Vaimoni viimeisen toiveen toteuttamisesta tuli uuden vuodenlupaukseni ja mantrani. Koska en ole milloinkaan harjoittanut mitään uskontoa – minut on kasvatettu pitämään niitä kaikkia taikauskona – Joanin yksinkertainen kehoitus on osoittautunut erittäin voimalliseksi. Aina kun horjahdan kohti murheen kuilua, hänen antamansa ohje kajahtaa kallossani ja lähden etsimään onnen kourallista mistä vain voin.

Siitä on tullut jo mieluisa, jokapäiväinen tapa, voimani ja turvani.

Tyttäremme Oilly ja hänen kumppaninsa Florian pyysivät minut ystävällisesti mukaansa Venetsiaan neljäksi joulua edeltäväksi päiväksi, ettei minun tarvitsisi olla yksin kotona Joanin syntymäpäivänä 21. joulukuuta, ja sen jälkeen Itävaltaan viettämään joulua Florianin perheen kanssa. Vieraanvaraista, viihdyttävää ja ihan erilaista kuin oman perheemme jouluperinteet. Lumen peittämiä vuoria kuin *The Sound of Music*issa, aattoillan juhla-ateria lahjoineen, ja kaikki puhuivat urhoollisesti englantia, koska sekä Oillyn että minun saksan kielen taito rajoittuu sanaan *schnell*.

Odotin saksalaista pidättyväisyyttä ja totaalista huumorintajuttomuutta, mutta minut ympäröikkin loputon lämpö – sekä takan että ihmisten – ja hauskuus.

Joulupäivänä pääsimme hevosen vetämässä reessä järven jälle, ja juuri kun tuntui täysin mahdottomalta syödä enää yhtään mitään, onnistuin tunkemaan etuoikeutettuihin kitusiini kaksi sämpylän väliin piilotettua ja runsaalla sinapilla valeltua tuhtia makkaraa!

”Hidasta vähän”, Joanin ääni toisteli mielessäni. Hän sanoi sen varmaan ainakin tuhat kertaa. ”Olen nähnyt vaivaa ja laittanut hyvää ruokaa, ja sinä hotkaiset sen muutamassa sekunnissa!”

”Se on niin hyvää, ja tiedät kyllä että haluan syödä ruoan kuumana. Ota se kohteliaisuutena.”

Joan tuijotti minua varoittavasti isoilla nappisilmillään. ”Mokomakin viisastelija, aina vastaus valmiina!”

Minun on aina ollut vaikea tehdä asioita hitaasti, koska kärsimättömyysnappini on ollut tiukasti pohjassa syntymästä lähtien. Kun olin yhdeksänvuotias, isä totesi että olen kuin liian kireälle vedetty kellonvieteri!

Joan kuoli syyskuussa 2021, ja kahden kuukauden kulltua siitä lensin Etelä-Afrikkaan tapaamaan 90-vuotiasta äitiäni, jota en ollut nähnyt neljään vuoteen muuten kuin Skypessä.

Kahdentoista tunnin lennon jälkeen olin innoissani, sillä äiti oli hyvin topakassa kunnossa. Hän ajoi yhä autoa, pelasi säännöllisesti bridgeä, luki viisi romaania viikossa ja kirjoitti niistä referaatteja kirjayhtiölle. Hän ilmoitti että putkimies, joka oli katkaissut vahingossa väärän putken, oli samalla katkaissut koko talosta sähköt ja ne

olivat olleet poikki jo kaksi päivää. Koska varavirtalähteenä toimivasta generaattoristakin oli jo loppunut virta, ehdotin diplomaattisesti, että ottaisimme huoneet läheisestä hotellista, kunnes vika saataisiin korjattua.

”Ei missään nimessä”, kuului äidin yksiselitteinen vastaus.

”Mutta olen matkustanut neljätoista tuntia ja haluaisin käydä suihkussa.”

”Keitä vettä kattilassa!”

”Eihän täällä ole sähköä!”

Äiti ei antanut periksi. ”Minä en nuku vieraassa sängyssä.”

Tarvittiin kourallinen kärsivällisyyttä.

Vaikka olen 64-vuotias, varasin itselleni hotellihuoneen äärimmäisen pelokkaana. Äidin kehnosti peitelly halveksunta palautti mieleen vanhempieni avioeroa edeltäneen yhdeksän kuukauden jakson vuonna 1967, jolloin hän ei suostunut puhumaan isälle. Äidillä on eepinen kyky pitää mykkäkoulua, ja muistan että isä kokeili kaikkia mahdollisia harhautuskeinoja saadakseen hänet sanomaan jotain, mutta turhaan. Minua käytettiin välittäjänä: ”Pyydäpä isääsi ojentamaan suola/autonavaimet/posti” – mitä milloinkin.

Pian sen jälkeen kun Joan ja minä olimme päätyneet yhteen, meille tuli jostain riitaa, ja minä vetäydyin kuoreeni.

”Et kai sinä vain mökötä?” Joan kysyi epäuskoisena. ”Jos mökötät, sinun on parasta lopettaa saman tien, *pronto presto*, koska minä en siedä sellaista!”

Olin niin ällistynyt siitä, että tuo mieleeni juurtunut konsti, jota olin aina pitänyt hyvin hyödyllisenä,

räjätettiin kappaleiksi, että purskahdin nauruun enkä enää ikinä uskaltanut mököttää Joanille.

Tein sen virheen, että Joanin moitteita muistelllessani naurahdin äidin jääräpäisyydelle. Hän kivahti kulmakarvat koholla kuin Roger Moorella: ”Ei naurata yhtään.”

Kuolemalla on sellainen vaikutus, että sen jälkeen kun on kahdeksan kuukautta katsonut vierestä elämänsä rakkauden päivittäistä riutumista, hotellin sängystä ja omasta sängystä vääntäminen äidin kanssa todellakin naurattaa. Totesin hiljaa mielessäni, että kiista saisi Joanin hekottamaan, ja saman tien muistin taas, etten voisi enää koskaan kertoa hänelle näitä sattumuksia.

En kasvokkain, en puhelimessa tai tekstiviestillä enkä voisi kuiskata niitä hellästi hänen korvaansa.

Ja silti, kun vain kirjoitin tämän, hän on taas läsnä. Tuntuu kuin olisin herättänyt hänet henkiin.

Aloitin päiväkirjan pitämisen kymmenvuotiaana 1967, kun olin herännyt auton takapenkillä ja todennut, että äiti nai etupenkillä isän parasta kaveria. Tuo lause ei oikein tahdo tulla suustani vieläkkään, monta kymmentä vuotta myöhemmin.

Mutta viime vuosisadan puolella en voinut kertoa tapahtuneesta kenellekään, kaikkein vähiten isälle tai kenellekään kavereistani. Kokeilin Jumalaa, mutta en saanut vastausta, joten aloin salaa kirjoittaa. Jotenkin se teki epä-todellisesta todellista.

Olen pitänyt päiväkirjaa siitä asti. Joanin sairauden aikana kirjoittaminen oli ainoa hallinnan hiven, johon pystyin tarrautumaan, kun jokainen päivä hänen vointinsa heikentyessä korosti avuttomuuttamme. Halusin kirjata

muistiin kaiken, mitä koimme yhdessä, ”myötä- ja vastoin-
käymisissä, kunnes kuolema meidät erottaa”, kunnioittaa
vihkivaloja, jotka olimme 1. marraskuuta 1986 vannoneet.

Joanin kiihkeä yksityisyyden tarve muodosti vasta-
kohdan sekä minun julkiselle elämälleni että raudan-
lujalle uskomukselleni, jonka mukaan salaisuudet ovat
pahasta. Hän kuitenkin hyväksyi, että tasapainoilu näiden
ääripäiden välillä muodosti suhteemme jinin ja jangin.

Luen Martin Amisin viimeistä romaania *Inside Story*,
jossa hän käsittelee omasta elämästä kirjoittamista ja
otaksuu, että ”jollain tavalla itse kirjoittaminen on rak-
kauden teko”.

Naulan kantaan! Juuri se on ollut tämän päiväkirjan
pitämisen tarkoitus.

Minä todella toivon, että nämä raapustamani rivit
antavat jonkinlaisen kuvan siitä, miksi rakastin Joania
niin syvästi ja totaalisesti kolmekymmentäkahdeksan
vuotta. Eräs toimittaja kysyi, mikä oli salaisuutemme,
miksi olimme onnistuneet pysymään yhdessä melkein
neljäkymmentä vuotta, etenkin showbisneksessä (jonka
mittapuulla olisimme jo kultahääpäiväveteraaneja), eikä
minun tarvinnut miettiä vastausta hetkeäkään, se oli niin
selvä. Olimme aloittaneet keskustelun vuonna 1983, pu-
huneet siitä lähtien lakkaamatta ja nukkuneet aina sa-
massa sängyssä.

Avioliittomme on aikuiselämäni tärkein tarina. Se
päättyi Joanin viimeiseen hengenvetoon tämän maan
päällä torstaina 2. syyskuuta 2021 kello 19.30. Pidimme
silloin toisiamme kädestä.

I

JOULUKUU

1982

Olin vastikään muuttanut Lontooseen, työskentelin tarjoilijana Tuttons-ravintolassa Covent Gardenissa ja olin juuri saanut agentin, joka suositteli minulle ääntämisvalmennusta, jotta voisin esittää pohjoisirlantilaista. Pohjois-Irlannin konfliktista tehtiin paljon näytelmiä, ja ”sinulla on tummat hiukset ja siniset silmät, eli voisit käydä irlantilaisesta”.

Eräs kaverini kertoi Actors Centrestä, jossa oli mahdollista opiskella kohtuuhintaan, joten ilmoittauduin Joan Washingtonin ääntämiskurssille. Joan oli koko haalarissaan, Kickersin kengissään ja lyhyissä Laurie Anderson -hiuksissaan karismaattinen ja kunnioitusta herättävä ilmestys, ja hänen täyteläinen, matala äänensä oli ristiriidassa siron olemuksen kanssa. Ensimmäisen oppitunnin jälkeen kysyin, voisiko hän mitenkään antaa minulle yksityisopetusta.

”Minkä takia?”

”Että pääsisin eroon siirtomaakorostuksestani.”

”Ei minulla oikein ole aikaa, sillä opetan useissa teattereissa ja RADA:ssa.”

”Suostuisit nyt. Minä rukoilen.” Se sai Joanin nauramaan. ”*Olisit niin kiltti.*”

Hän katsoi minua päästä varpasiin, huokasi ja sanoi: ”Okei.”

”*Kiitos!* Paljonko se maksaa?”

”20 puntaa tunti.”

”Mutta ei minulla ole varaa kuin 12 puntaan...”

Joan katsoa killitti minua isoilla nappisilmillään ja sanoi: ”Hyvä on – mutta jos sinusta joskus tulee tähti, saat kyllä korvata tämän.”

”Sovittu!”

Asuin solukämpässä Notting Hill Gatessa, Blenheim Crescentillä muutaman korttelin päässä Portobello Roadin risteyksestä. Vuokra oli 30 puntaa viikossa, mikä antaa taloudelliset mittasuhteet (minun taloudelliset mittasuhteeni) Joanin yksityistunnin hinnalle. Lisäksi maksettavaksi tuli metrolippu Richmondiin, josta oli kahdenkymmenen minuutin kävelymatka hänen kotiinsa East Twickenhamissa sijainneen jäähallin takana. Yritin miettiä, kuinka monta tapaamista tarvitsisin ja kuinka paljon niihin pitäisi varata rahaa. Arvelin että joutuisin käymään Joanin opissa kuukausia, jotta kuulostaisin syntyperäisten korvissa kelvolliselta.

”Kuinka kauan mahtaa kestää, että saat minut ruotuun?”

”Vain pari tapaamiskertaa.”

Olin aivan ällikällä lyöty. Kuten kaikki Joanin oppilaisiksi päässeet onnekkaat ovat kertoneet, hänen synnynäinen lahjansa oli itseluottamus, jota hän valoi oppilaiseen uskomalla itse, että tämä oppisi. Juuri se sai *tämän*

oppilaan uskomaan, että hän *pystyisi* siihen. Ja ruhtinaaliseen 24 punnan hintaan!

”On vain yksi äänne, jota sinun täytyy varoa – kun sanot ’basin’ tai ’council’ tai ’pencil’, sinä ylikompensoit ja sanot ’bay-SIN’, ’coun-CIL’ ja ’pen-CIL’. Sano sen sijaan ’pen-SULL’ niin kuin riiminä sanalle ’pull’ ja ihan painottamatta.”

Melkein neljäkymmenen vuoden yhdessäolon jälkeenkin Joanin sisäinen opettaja tarttui aina tilaisuuteen korjatakseen tämän virheen puheessani. Joskus hän alkoi kesken riidan mestaroida ääntämistäni kuin mikäkin Henry Higgins, mikä toisaalta sai raivoni yltymään ja toisaalta painoi meidän molempien naurunappia.

Vaikka olin kiitollinen siitä, etten Joanin mielestä tarvinnut loputtoman pitkää valmennusta, minua myös harmitti, ettei meillä kahden tapaamiskerran jälkeen enää ollut hyväksyttävää tekosyytä yhteydenpitoon. Joan oli myös jokusen vuoden minua vanhempi, naimisissa mutta asumuserossa, pienen pojan äiti, ja hänellä oli ansio- luettelossaan sarja maineikkaita näytelmäproduktioita ja yksi elokuva.

Minä olin työtön näyttelijä eteläiseltä pallonpuoliskolta eli en mistään kotoisin, tienasin juuri ja juuri elantoni tarjoilijana ja puolenyön jälkeen kotiin raahautuessani kuuntelin biisiä ”Sweet Dreams (Are Made of This)” kallisarvoisella Walkmanillani. En siis ollut kovin ”hyvä saalis” – ja kaiken lisäksi olin laiha kuin piipunrassi. Joan taas oli jo legenda omalla alallaan. Richard Eyren komea *Guys and Dolls* -produktio National Theatre:ssa vuonna 1982 ja Joanin sitä varten antama ääntämisvalmennus

olivat niin suuri menestys, että Barbra Streisand kysyi: ”Keitä ovat nämä amerikkalaiset näyttelijät, joista en ole ikinä kuullutkaan?” Sen seurauksena Joania pyydettiin keskieuropalaisten kielten ääntämisen valmentajaksi ensimmäiseen Streisandin ohjaamaan elokuvaan *Yentl*. Koska olen ollut viisikymmentä vuotta fanaattinen Streisand-fani, kannan Joanin heidän ensitapaamisestaan muistamia yksityiskohtia mielessäni kuin talismaania.

Joan ei ollut koskaan ennen ollut valmentajana elokuvatuotannossa, ja hänet oli kutsuttu Lee International -studioille Wembleyyn, missä hän tapasi tuottaja Larry ”DeWaay We Weren” – sukunimen toinen a-kirjain ei ole kirjoitusvirhe – ja roolittaja Cis Cormanin, joka oli tuntenut Streisandin teinityöstä lähtien. Ennen kuin Joan meni tapaamaan Barbraa, hänelle kerrottiin, että hän oli pukeutunut Barbralle mieluisaan väriin – ”se on hyvä merkki”.

Joanin mielestä Streisand oli valkokangaspersoonansa verrattuna yllättävän pieni ja hento, puhui hiljaisella äänellä ja nopeasti.

”Esittäisikö muutamia korostuksia?”

”Olen koulutettu foneetikko enkä työskentele sillä tavalla. En itsekään pyytäisi teitä laulamaan sikermää suurimmista hiteistänne.”

”Ymmärrän. Prinsessa Margaret puhuu mielestäni näin. Mitä mieltä olet?”

”Ei kuulosta kovin hyvältä – tuo on pikemminkin imitointia kuin aitoa puhetta, ettekä pystyisi jatkamaan sitä koko esityksen ajan. Puhetyylin tulee olla mahdollisimman tarkka ja aito.”

Ylistys rakkaudelle ja elämänilolle.

Synkän surun keskeltäkin on mahdollista löytää kourallinen onnea. Sen palkittu näyttelijä Richard E. Grant oivalsi, kun hänen vaimonsa menehtyi syöpään.

Richard E. Grant muutti Swazimaasta Lontooseen 1980-luvun alussa tähtäimessään näyttelijänura. Siellä hän kohtasi elämänsä rakkauden, yli kymmenen vuotta itseään vanhemman ääntämisvalmentajansa Joan Washingtonin.

Heidän lähes neljäänkymmeneen yhteiseen vuoteensa mahtui niin Hollywoodin parrasvaloja, vanhemmuuden iloa kuin raskaita menetyksiäkin. Kun Joan oli kuolemassa syöpään syksyllä 2021, hänen viimeinen toiveensa miehelleen oli, että tämä oppisi löytämään kourallisen onnea jokaisesta päivästä.

Muistelmissaan näyttelijätähti kertoo uransa ylä- ja alamäistä huumorilla ja itseään säästelemättä. Mutta ennen kaikkea hän kertoo Joanin ja hänen rakkaustarinan koskettavasti aina ensikohtaamisesta Joanin viimeiseen hengenvetoon.

